

Bulányi György öröksége

A tervezésben legjobban a vidéki utakat kedvelem. Kiszabadulni a főváros vagy a saját szűkebb milióm fojtogató, pénzért taposó, lökdösődő érdekek mentén szabdaltnál. Menni fel a kedvenc nógrádi tájra, s ha csak az autót ablakából is, de átélni a pannon táj szépségét, Isten simogató kezének munkáját, az emberi léptéket, a völgyekben szelíden megbúvó falvakat, a napsütötte domboldalakra felkúszó erdőket. Gyönyörű napsütés volt. Az erdőkön már megjelentek a kora őszi színei: a barnák, a bíborok. Indián nyár van. Mondhatjuk magyarul is: vénasszonyok nyara. Hiszen immár a kilencedik hónap a 12-ből, eltelt az év háromnegyed része. S ha az emberi élet mondjuk 80 év, a 60 körüli évek átszámolva az élet indián nyarai. A gyümölcsök, a fények, a színekavalkád, a megnyugvás ideje ez. S itt a Bokor 65 éve is. A Bokor indián nyara? Már minden működik? Már csak a termést kell leszedni, és begyűjteni télire?

Mi meg azt éljük meg – a temetői beszéd hangjait visszahangozva –, hogy kihunyott egy fáklya, és eljött árvaságunk időszaka. Nem termésbetakarítás van, hanem kérdések. Ültetni kellene, valami újat, valami mást. De mit, mikor, kivel, kinek? És már mi is éljük saját indián nyarunkat, már nem vágyunk nagy dolgokra, csak élni az élet apró örömeit, szellemekben, személyekben, lelkekben. A Bokor indián nyara is itt van, érezzük magunkban. Jó lenne ülni egy kandalló mellett, valami könyvet nézegetni. És itt van egy könyv, amelyet előbb-utóbb ki kell nyitnunk, szembesülnünk kell igazságaival és felszólításaival. A könyv címe: Bulányi György öröksége. Mindegyikünk kezében – bár a cím ugyanaz – kicsit más a könyv. Hiszen más emlékek, érzelmek, gondolati összecsengések vagy elutasítások formáltak bennünk. De mindannyiunknak van itt egy könyve a Bokorban; kinek rongyosra olvasott, kinek aranykötésű, vékony vagy vastag, megkönnyezett vagy aruzás jegyzetekkel minduntalan kijavított. Kinyitott ezt a könyvet, a magamét.

Gyurka bácsit Pécelen láttam először. Az első benyomásom az volt, hogy sokkal öregebbnek gondoltam. Alkata sem volt parancsoló, inkább jóvialis, barátságos. Örültem, hogy akkor úgy láttam, fiatal, és még sokáig velünk lesz. És így is volt. 91 év. Amikor született, kunbélák harsogtak a rádióban, nem volt tv, alig-alig telefon és autó.

Gyuri és Gabi most kipakolta a rendházi szobát: könyvek, papírok, személyes holmik. „Látjátok, testvérek, ennyi az élet” – énekeljük egy-egy temetésen. Ruhák a karitászba, esetleg a kukába. „Látjátok, testvérek, ennyi az élet.” „Autóba rakják ma mindenem...” – éneklő a kortárs, egészen máshonnan jött és máshova tartott Cseh Tamás. Ráírjuk a dobozra: Bulányi György. Könyvek K-tól L-ig, majd így tovább. Ez van. Kihunyott egy fáklya. Azt hiszem, túl vagyunk a szomorkodáson. Lássuk hát ezt az örökséget!

Gyurka bácsi eleve nyitott könyv az őt megismerni akaró ember számára. Túl a tudományos és kifejezetten a teológia témakörébe tartozó munkáin, megírta önéletrajzát, majd folyamatosan publikálta naplóját, amelyben a rendszerváltás utáni évek minden eseményét a jézusi örökség mérlegére tette. De nemcsak kifelé írta, hanem befelé is, így tele van érzelmmel, kereséssel, vívódásokkal, emberi arccal. Ezért öröksége sem fiókba elzárt hétepecsétes titok,

amit majd egyszer nyilvánosságra lehet hozni, mint a számos egyházi vagy állami aktát, ügyet, alkut. Talán lehetne őt röviden így jellemezni: alkuk és titkok nélküli ember volt. És az örökség számbavételekor is ez az első ajándék.

Az első örökség: embernek lenni

Embernek maradni a kimondott szavak hűségében. Hűségesnek lenni a tanítványsághoz, a kezdeti nagy döntésekhez, a megismert igazságokhoz. Bár ezek az igazságok kezdetben a múlt század első felének egyházi elvárásai voltak, és kívülről helyeződtek rá, de nem választotta a könnyebb utat. Harcos volt és engedelmes, hajlandó volt egy ügyre rátenni az életét. A börtön után a keserű tapasztalatok által belátta: nem ahhoz kell hűségesnek lenni, ami külső elvárás, és nem szabad – sőt bűn – elvtelenül engedelmeskedni, hanem ahhoz kell hűségesnek lenni, ami belülről bontakozik ki az emberben. Az ellenőrzött lelkiismeret szavához. Ez a belső önépítési út sokkal teljesebb eredményt hozott: hűséget és megingathatatlanságot elvei mellett. Így bár állt a rákosista vérbírók és a mai pápa inkvizíciója előtt is: önmaga maradt.

Ember maradt annak képviselőjében is, hogy a gondolkodás és akarat belső törvényszerűségei teszik képessé az embert nagy teljesítményekre. Ha hozzá akarsz szólni tudományos eredményekhez, bizony, tudj nyelveket, ismerd a szakirodalmat, és ne csak saját szűk szempontjaidat nézzed! Ne négy elolvasott könyvből írj egy ötödiket, ne kössék gondolkodásodat ki tudja, milyen érdekek (fizetések, rangok) mentén húzódó erővonalak! Légy alapos, megfontolt, magyarul: bölcs, eredeti, a Logosz embere! S ha vallásos vagy, vagy idealista, meríts a másik dimenzió forrásaiból is! Az ember test, lélek és szellem. Először a szellemet vágtuk le magunkról, majd a lelket is. Mára már látjuk, hogy a test mint az emberi lét mai maradéka milyen világot teremt: pusztít vágyaival és önzéseivel.

Ember maradt azáltal is, hogy nem elefántcsonttoronyban üldögélő szobatudós volt, hanem szállítómunkásként vagy tanárként, apostolként az emberek között élt, látta a mezítlábas ember mindennapi gondjait és életét. És párhuzamot vont Jézus mezítlábasával. Ezek a személyes tapasztalatok rádöbentették arra, hogy Isten világa nem lehet a tanultak és gazdagok, a bennfentesek és hívők világa, hogy Isten nem vallásokhoz kapcsolódik, hanem magához az emberhez, és a vallások csak kisajátítják – ha úgy tesszük, monopolizálják – Istent, vélt vagy valós érdekeiknek megfelelően.

A gondolatok és akarat mellett jelen voltak életében az érzelmek is, persze a papság által megszabott játékszabályoknak megfelelően. A népi kultúra, a versek, az irodalom (hiszen Sinka István és Arany János nagy hódolója irodalomtanár volt), a népdalok, a falu szeretete (ezért is vett egy kis földet a Balaton-felvidéken), a pannon táj hangulatai és érzelmei ott voltak, amikor a Bokor-közösség fiataljait, majd azok gyerekeit és unokáit szórakoztatta, vagy egyszerűen csak megsimogatta a fejcskéküket.

A második ajándék: a szellemi alkotások

Bulányi szakterülete, a biblikus teológia nagyon jól körülhatárolt dogmák és intézmények által szigorúan őrzött tudásmonopólium. Ebbe betörni vagy akár belépni is csak a legnagyobbaknak sikerül. Feszegetni a tudomány határait, sőt megrepesztetni annak gondosan bebugyolált burkait nem kis teljesítmény. Persze ez nagy merészség is, sőt szemtelenség, hiszen szembemegy a két évezredes szokásrenddel. A 60-as évek végén befejezett, Keressétek az Isten Országát c. biblikus teológiai mű, majd ennek leágazásai és a praktikum szintjén adott megoldásainak teológiai történeti jelentősége napjainkra már nyilvánvaló. (Gromon Bandinak a temetésén elmondott szavait – amikor a 2000 éves egyháztörténelem egyik legnagyobb teológusának nevezte őt – talán sokan túlzónak találták). Pár év, és Bulányi lesz a legtöbbet kutatott és idézett teológus, szellemi örökségét nem véletlenül akarják már most megvenni vagy elorozni hasznát szimatoló kiadók. Szellemi függetlensége példa azok számára, akik nálánál sokkal finomabban feszegetik a témakör lezárt ládikáját – és persze ezzel együtt a pofonos ládát is. Végre történt valami ebben a beporosodott tudományágban. Lett is nagy ribillió! Elítélések, meghurcolások – még szerencse hogy a máglyagyújtáshoz nem maradt lehetőség. Így az elhallgatás, a partvonalra szorítás, a megfélemlítés máglyái gyúltak.

A KIO után a „Pál-szintézis” helyrerakta a páli teológia uralkodóvá válását a kereszténységben, amelyben már nem Jézus üzenete a fontos, hanem hogy maga Jézus az üzenet.

Bulányi újragombolta a kabátot. A kérdés ez: Megszokta-e a világ vallásos része a félregomboltat, vagy hajlandó kimondani azt a nagyon egyszerű és mindenki tapasztalatában benne lévő tételt: az Istenről gondolt, hirdett elképzeléseink nagy része nem működik. Lehet itt elegánsan vállat vonni: „Ugyan, egy kis magyar papocska miket beszél? Koppintsatok – na jó, nem a fejére, hanem az emlékére!” A tét óriási! Hiszen az istenkép határozza meg az emberképet, az emberkép pedig a morált, a gazdaságot, a pénzügyeket. És ki tudja, még milyen válságokat. Magyarán az életünk mindennapjait. Nem lehet ma megújulnia a gazdaságnak, az országnak, az emberiségnek az istenkép változása nélkül. Különben vége, csak az időtényező kérdéses.

A harmadik örökség:

**az emberi együttműködés új színtere:
a kisközösségi létforma,
és ennek megvalósulása, a Bokor**

A séma itt is nagyon egyszerű. Szeress, és egy más világ épül körülötted! Szeress, a szeretet köréd vont természetes és koncentrikus köreiben (család, kisközösség, nagyközösség, társadalom)! Magyarán Bulányi a család és a társadalom közé beépített több – nem vérségi és érdekalapú – lépcsőt. És ha itt még élnek is a Jézustól tanult szeretet világát, más lesz az élet. Azaz élet lesz. Születik gyerek, van család, kultúra, kirándulás, éneklés, barátság, közös munka, önzetlenség, magyarán embernek való, emberhez méltó élet. És fakadhat ebből három év Baracskán, vagy tucatsny gyereket, pénzküldés az indiai éhezőknek vagy a perui őserdőbe, vagy a cigánysorra Alsószentmártonba, éhezők etetése a Keleti pályaudvarnál, segítség itt-ott – ahol szükség van rá.

Ez sem kell nagyon az embert reklámok és a félelmek jármába kötöző érdekeknek. Pusztuljon ez is! Pusztuljon minden, ami tükröt tart: hogy így is, másként is lehetne élni. „Fortélyos félelem igazgat” – aktualizálja újra és újra a mai kor József Attilát.

Bulányi értékelése

Bulányi György öröksége nem az a végrendelet, amely után kapva kapnak az utódok. Ez nehéz örökség, mert az ember „érzi titkon” (Ady), hogy nagyon igazakat mondott, igazul élt, azaz igaz ember volt. És titkon érzi, mert tudja – sokat kér tőle. Nem örökség ez, hanem feladat.

Az örökség nehézsége kettős. Egyrészt személyes nehézség: meg kell változnom, egy csomó mindent újra át kell gondolnom. No, ez már önmagában is kényelmetlen. Kilépni a sztereotípiák világából, a fősodorból, ha úgy tesszük, a partvonalra kerülni. Ráadásul itt és most!

Az örökség másik része: életünk és gondolkodásunk kereteinek olyan mértékben vázolt fel új alternatívát, hogy félünk a régit elengedni. Magyarán egyre jobban szorítjuk magunkhoz a babaruhát. A vallásosok szorítják magukhoz a gyermekkori vagy már felnőtt hitüket. A nem hívők azt az életmódot, amelyet jól-rosszul, de többnyire rosszul élnek. Az önérvényesülésért mindent feladó életüket – ami csak ritkán és keveseknek sikerül, a többség előbb-utóbb kiköt a xanax-fogyasztók egyre bővülő, besavanyodó, cinikus táborában.

Bulányi elefánt volt a porcelánboltban, ahol a kirakatot a politikai és hatalmi érdekek rendezik. Lehet mondani, hogy nem volt tekintettel bizonyos érzékenységekre. Sokaknak – bár szelíden, de határozottan – nekiment. No, nem a gúny és a megalázás eszközeivel, hanem a belátás és az értelem szempontjaival, szemben egyházi és világi érdekekkel. Nem volt tekintélytisztelő. De az embert mindig mélységesen tisztelte.

A következmények nem nagyon érdekelték. Fanatikus volt? Fantasztá volt? Lehet. Volt egy példaképe, a kétezer éve élt Istenember. Semmiben nem akart más lenni, mint Ő.

Szilárdan hitt egy olyan világban – amely talán nem is lesz soha. Nem, mert rajtunk múlik.

Rajtunk múlik?!

Vagy mégis, mert rajtunk múlik? És ez a kérdés az igazi örökség. Ott van minden gondolatunkban, vágyunkban, közösségi találkozókon, álmunkban.

És most itt ez a szeptember, az első találkozó nélküle. Indián nyár itt a Damjanich utcában, ahol már nem köt bennünket a szoba és az asztal szigorú rendje, a meggyújtott gyertya időfegyelme, a „Ki dobja az első követ?”-kép sárga ruhás, vörös hajú, enyhén ledér nőalakja, ahol nem nevet a cserkészek között, ahol nincs itt a kereszt, a surrogó számítógép, ahol nem hallatszik az utca moraja, és a cigarettafüst által megült szoba kényelmetlen székein sem feszengünk már.

Nemcsak egy fáklya hunyt ki. A mi életünkben is vele maradt egy darab. És az ő életéből is velünk egy másik. Kölcsönös adása ez a sorsnak. Ő bennünk. És ez a „rajtunk múlik” ereje is. Az erő velünk van. Maradjunk méltóak ehhez.

Indián nyár – és beköszönt a tél? A Bokor tele? No nem! Sok minden áttelel, és él a látszólagos mozdulatlanságban. Új tavaszt hozó magvak szunnyadnak szívünkben és gondolatainkban.

2010. szeptember 14.

Garay András